

СЛОВОТВОРЕННЯ ЯК ЗАСІБ ОФОРМЛЕННЯ НОВИХ СЕМАНТИЧНИХ ПОЛІВ ЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Скибицька Надія Василівна

канд. філол. наук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті розглянуто неологізми англійської мови останніх років, що поповнюють семантичні поля актуальної лексики; проаналізовано їхню словотвірну структуру.

Ключові слова: неологізм, семантичне поле лексики, словотвірна структура.

У сучасній лінгвістиці вчені дедалі більше уваги приділяють зв'язкам соціодинаміки і лінгводинаміки. Доба глобалізації прискорює вплив соціодинаміки на розвиток мовних явищ. Це переконливо засвідчують процеси, що відбуваються в лексиконі мови. У багатьох із них засвідчено поповнення лексикону інтернаціоналізмами, появу в загальнолітературній мові багатьох термінів, що внаслідок частотного вживання детермінізуються, швидко зростання кількості неологізмів [Клименко 2008]. Характерною особливістю останніх є об'єднання їх у певні семантичні поля, що окреслюють ділянки соціуму, які зазнають найпомітніших змін і співзвучні за темою [Клименко 2007].

Таке явище властиве багатьом мовам і серед них англійській. За даними словників [Oxford Dictionary of English; New American Oxford Dictionary; Oxford English Dictionary; Merriam-Webster's Collegiate Dictionary, New Words 2009] упродовж останніх років в англійській мові значно збільшилася кількість неологізмів, що стосуються економічної кризи. У цьому полі активізувалися лексеми: а) *toxic debt* (дослівно "токсичний борг", борг, що ймовірно буде невивпаченим), *quantitative easing* ("збільшення грошової маси за рахунок кредитної емісії"), *zombie bank* ("неплатоспроможний банк, що виживає завдяки державній підтримці"); б) *mancession* (man + recession на позначення "останнього економічного спаду, який більше вражає чоловіків, ніж жінок, яким за даних обставин легше знайти роботу та пристосуватися до кризи"), *staycation* (stay+vacation "відпустка, яка проводиться вдома, в межах країни"). Перші з них (випадки типу а) є словосполученнями, другі (б) – наслідком телескопічного словотворення.

Іменник *junk* вживається в словосполученнях *junk status* ("оцінка кредитоспроможності Греції") та *don't touch my junk* ("протест проти нових правил обшуку Управління транспортної безпеки США"). Остання одиниця набула також популярного евфемічного вислову *enhanced pat-down* ("посилений обшук") та *gate rape* (букв. "згвалтування біля виходу для пасажирів на посадку в аеропорті"). Ці вирази яскраво уособлюють ставлення американців до нової процедури сканування тіла в аеропорті чи повного обшуку у випадку відмови від сканування.

До цього поля потрапили лексеми з виразним експресивним забарвленням, що виникли на метафоричній основі. Таким стало словосполучення *Scooby snacks* на позначення "дешевих винагород, а не справжніх бонусів, з боку роботодавців".

В основі його відомий дорослим та дітям герой мультфільмів Scooby Doo – собака, що боїться привидів. Йому дають собачий корм (їжу), тобто відчипного.

Інше семантичне поле формують лексеми, що позначають реалії довкілля. Кліматичні зміни, шкідливий вплив на клімат з боку людини зумовили появу слів типу *geo-engineering* ("інженерна геологія"), *green-audit* ("екологічний аудит: аналіз впливу бізнесу на навколишнє середовище").

Найрезонансніший з цього погляду був розлив нафти в Мексиканській затоці, винуватцем якого була компанія Бритиш петролеум (BP). Ця подія умотивувала виникнення таких слів, як *junk shot*, "*невдала спроба*", відомі також поняття *top kill* та *top hat* ("ковпак, циліндр"). Це – технології запропоновані компанією з усунення витoku нафти, які не мали успіху. Іменник-числівник *spillion* (від дієслова *to spill*, "*розливати*") з'явився на позначення великої кількості, багатьох галонів нафти, розлитої у Мексиканській затоці. Його утворено шляхом телескопії за аналогією з такими іменниками-числівниками, як *million*, *billion*.

Подібні до цього неологізми поповнюють ряди уже відомих слів з названого поля (екологічні явища). Наприклад, уже давно засвідчено іменники *white-collar*, що називає службовців за метонімічним переносом "білокомірники" та *blue-collar*, позначає робітників на виробництві, "синьокомірників". За аналогією до них з'явився іменник *green-collar*, де використано прикметник *green*, "зелений", в переносному, а не прямому значенні. Отже, не просто зелений колір (який можуть мати багато предметів), не значення "недосвідчений" (пор. укр. "*зелена молодь*", "*зелений підліток*", рос. "*зелёный гимназист*", англ. назва роману А. Кроніна "*The Green Years*", у перекладі "*Молоді роки*"), а *зелений*, що символізує живу природу. Звідси, осіб, що охороняють довкілля, називають *зеленими*.

В англійській, як і в багатьох інших мовах, інтенсивно поповнюється семантичне поле лексики, стрижневим компонентом якого є лексема *Internet*. Одні з них є словосполученнями *social media*, *dictionary attack*, інші – композитами *microblogging*, *netbook*, *paywall*, *splinternet*.

Міжнародний соціальний мережевий проект *Wikileaks* вживається як власна назва, що встигла стати загальним ім'ям і навіть дієсловом.

Популярна Інтернет-система *Twitter* породила такі поняття, як дієслово *to tweet* у розумінні "залишити повідомлення, запис у соціальній мережі мікроблогів *Twitter*" та *tweet-up*, зустріч, організована через *Twitter*. Ці неологізми засвідчено у словниках Collins, 2009 та Merriam-Webster, 2009.

Ще один відомий Інтернет-проект, *Culturomics*, став загальною назвою, що позначає дослідження мега-пошуковика Google, присвяченого історії мови та культури.

Комп'ютерна термінологія збагатилася неологізмами – афіксальними утвореннями *viral* ("той, що швидко поширюється в Інтернет"), *hacktivism* (hacker + activism "використання вмінь хакера як форма соціальної діяльності"), *-pad* (компонент складного слова, входить до складу назв планшетних комп'ютерів iPad, ViewPad, WindPad), композитами *fat-finger* (букв. "товстий палець", "надрукувати більше ніж одну літеру випадково натиснувши клавішу клавіатури"), абрєвіатурою *app* (скорочено від *application programme*, "прикладна програма"). Цей неологізм став популярним після реклами iPhone, де "*app*" було використане у гаслі "*There's an app for that*".

Окреме семантичне поле поповнюють слова на позначення реалій війни. Так, поширився евфемічний вираз *kinetic event* ("динамічна, блискавична подія"), термін Пентагона на позначення жорстоких атак проти військ в Афганістані. Ще одним евфемізмом воєнної тематики стало образне словосполучення *fog of war*, пряме значення його як військового терміна "погіршення видимості поля бою, нечіткість бойових обставин".

Неологізмами поповнилося семантичне поле *мода*. До словників сучасної англійської мови ввійшла аббревіатура *LBD*, яка розшифровується як *little black dress*. Ця невелика чорна сукня була винаходом Коко Шанель і вважається ідеальною як вечірнє вбрання, одяг для коктейлів, доступне кожному, простого покрою і нейтрального кольору. На сьогодні вона є обов'язковим складником гардеробу сучасної жінки.

Людину, яка намагається бути ультрамодною понад міру, характеризує іменник *hipsterdom*. Цей іменник утворено префіксальним способом за допомогою суфікса *-dom*, який вважався непродуктивним у сучасній англійській мові [Каушанская 2006, 15].

Іменник *cheeseball* позначає людину, позбавлену почуття стилю та смаку. Неологізм *matchy-matchy* є прикметником, має значення надмірно узгодженого за кольорами. Його утворено редуплікацією основи *matchy* з метою інтенсифікації лексичного значення від дієслова *to match*, "підходити, відповідати; бути (добирати) до пари".

Аналізуючи прикметники-неологізми за способами словотворення, можна дійти висновку, що упродовж останніх двох-трьох років вони формуються здебільшого за допомогою префіксації та суфіксації [пор. Заботкіна 1989, Зацний 1997]. Продуктивними суфіксами є *-ous*: *bargainous*, ("який коштує менше, ніж очікувалося"), мотивовано цей прикметник іменником *bargain* ("вигідна покупка"), *-sauce* (є суфіксом-інтенсифікатором на зразок *awesome-sauce* "чудовий, грандіозний" та *lame-sauce* "безглуздий"), *-al* (*viral*, "той, що швидко поширюється в Інтернет"), *-ness*: *truthiness*, *-er*: *hater*, *-dom*: *hipsterdom*, префікси *over-* (*overleveraged* "той, хто взяв забагато зовнішніх кредитів") та *hyper-* *hypermiling*, а також афіксоїди *mega-* *megachurch* і *micro-* *microblog*.

Серед нових іменників поширеним є складання основ за телескопічним способом творення, з подальшим усиченням їх: *bromance* (*brother+romance*) – міцна платонічна дружба чоловіків; *frenemy* (*friend+enemy*) – друг, з котрим постійно виникає конфлікт; *sheeple* (*sheep+people*) – люди, які сліпо йдуть за натовпом, сліпі послідовники; *staycation* (*stay+vacation*); *turducken* (*turkey+duck+chicken*) – печеня, в якій курча міститься в качці, а ця остання – всередині індички; *webisode* (*web+episode*) – епізод чи короткий фільм, зроблений для он-лайн перегляду.

Продуктивним є складання основ без усичення: *buzzkill* (*buzz+kill*) – людина або річ, яка справляє гнітючий вплив, псує настрій; *paywall* (*pay+wall*) – договір, за яким доступ до сайту є платним. Останні два іменники містять дієслівні основи *kill* та *pay*.

Значна частина іменників-неологізмів є словосполученнями: *big media* (головні ЗМІ), *social media* ("вебсайти та прикладні програми, використовувані для роботи в соціальній мережі"), *exit strategy* ("заплановані заходи, щоб виплутатися зі складної ситуації"), *flash mob* ("швидке зібрання зі спільною метою, про яке повідомляють електронним листом чи есемескою"), *flyover states* ("принизлива назва

центральных регіонів США"), *gal friend* ("жінка-друг"), *green-audit*, *green-collar*, *soft skills* ("якості, які дають можливість гармонійно взаємодіяти з іншими"), *toxic debt*, *zombie bank*, *terror baby*.

Неодієслова утворено здебільшого за допомогою афіксації: *catastrophize* ("представляти ситуацію гірше, ніж вона є насправді"), *unfriend / friend* ("додати / видалити до / зі списку друзів на вебсайті"). Останній неологізм утворено від іменника *friend* за допомогою конверсії, як і у випадку з дієсловом *heart* ("любити, уподобати дуже сильно"). Цікаво, що на багатьох україномовних рекламних плакатах зустрічаємо українські еквіваленти цього англійського неологізму: *зафрендити*, яке побудоване за аналогією до дієслів *по-/затоваришувати*.

Серед неологізмів трапляється значно менше дієслів, ніж іменників, утворених телескопічним способом: *chillax* (*chill+relax*) "охолонутися, заспокоїтися".

До словників також увійшло дієслово з метафоризованим лексичним значенням *fat-finger* (буквально "товстий палець") – надрукувати більше, ніж одну літеру, випадково натиснувши клавішу клавіатури.

В українській та російській мовах трапляється звуконаслідувальне дієслово на позначення процесу їжі, від якого їдок отримує насолоду: укр. *гам-гам*, рос. *ням-ням*. Сучасна англійська мова поповнилася їхнім відповідником *nom*. У ній існує звуконаслідувальний прикметник *jummy* ("смачний, привабливий, апетитний"). Нещодавно цей ряд поповнено лексемою *nom*.

Звуконаслідування-вигук *nom* також використовується в сучасній англійській мові як прикметник: *This cake is the nommest*. У наведеному прикладі засвідчено навіть граматичну категорію ступенів порівняння прикметників: найвищий.

Паралельно з цим *nom* використовується як іменник: *Let's have noms!* – про це свідчить виражена категорія числа: множина. Вигук вживається також як дієслово: *Come on over, we are nomming (on) marshmallows*.

Отже, лексема *nom*, яка вживалася та асоціювалася лише з їжею, насолодою від неї у тварин, сьогодні розширила сферу свого використання. Вона сполучається зі словами, що позначають і мають переносне значення, де *nom* окреслює будь-що, що достатньо апетитне для того, щоб бути з'їденим: *buy nom, nom, nom mugs, tshirts and magnets... Oh wow Johnny Depp on Letterman... Onnm nom nom* [www.urbandictionary.com/define.php?term=nom%20nom%20nom].

Ще одним звуконаслідуванням є словосполучення "*a-ha moment*", яке складається з вигуку *a-ha* (укр. ага) та іменника *moment*. Ця фраза вказує на момент, коли стає зрозумілою суть питання, укр. "*момент прояснення*".

Останні приклади підтверджують тенденцію до зростання засобів експресивності в літературній англійській мові, до утвердження в ній емоційно-оцінних компонентів. Вони можуть бути оформлені транспозицією частин мови, словоскладанням, а також шляхом контекстного (отже, ситуативного) уточнення. Прикладом цього може бути інтерпретація фрази "*the glass is half-full empty / half-full*" (напівпорожня / напівповна склянка). Ці дві фрази буквально позначають те саме явище, але в різних вимірах-оцінках: позитивною (напівповна склянка), або негативною, песимістичною (напівпорожня).

В статье рассматриваются неологизмы английского языка последних лет, которые пополняют семантические поля актуальной лексики; проанализирована их словообразовательная структура.

Ключевые слова: неологизм, семантическое поле лексики, словообразовательная структура.

The paper deals with neologisms in the Modern English language of recent years, which have enriched semantic fields of up-to-date vocabulary. It also offers an account of their word-building structure.

Key words: neologism, semantic field of vocabulary, word-building structure.

Література:

1. *Заботкина В. И.* Новая лексика современного английского языка. – М., 1989.
2. *Зацний А. П.* Неологізми англійської мови 80 – 90 років ХХ століття. – Запоріжжя, 1997.
3. *Каушанская В. Л. и др.* Грамматика английского языка. – М., 2006.
4. *Клименко Н. Ф.* Неологізми в семантичних полях ад'єктивної лексики // І.І. Ковалик та актуальні проблеми словотвору. – Вип. XV–XVII. – Івано-Франківськ, 2007. – С 466–469.
5. *Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П.* Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. – К., 2008.
6. www.merriam-webster.com/info/newwords09.htm.
7. www.oxforddictionaries.com.
8. www.urbandictionary.com/define.php?term=nom%20nom%20nom.
9. www.wordreference.com.